

УДК 629.7:[811.1:34]
DOI 10.32782/cuj-2024-2-5

Ломакіна Марина Євгеніївна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки
Льотної академії Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0001-5466-8354
Researcher ID: KOE-0779-2024

Царьова Людмила Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної та авіаційної мовної підготовки
Льотної академії Національного авіаційного університету
ORCID: 0000-0003-4458-8355

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ЗДОБУВАЧІВ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В АВІАЦІЙНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто деякі основні особливості вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням здобувачами юридичної освіти авіаційних закладів вищої освіти. Проаналізовані дослідження та публікації як українських, так і іноземних науковців, які пов'язані з особливостями викладання та навчання англійської мови на сучасному етапі. Представлено організацію навчання в дистанційному режимі в авіаційному закладі вищої освіти. Охарактеризовано низку інтерактивних дистанційних технологій та засобів, які здатні мотивувати здобувачів вищої освіти до самостійної пізнавальної діяльності, сприяти розширенню знань та оволодінню стійкими вміннями в усіх видах мовлення. Представлено CASE-технологію як одну із найбільш поширених дистанційних технологій навчання. Запропоновано різноманітні навчальні платформи, які дають здобувачам вищої освіти можливість виконувати практичні завдання, а викладачам отримувати зворотний зв'язок. Наголошено на тому, що на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням використовуються виключно автентичні англомовні аудитивні, візуальні й аудіовізуальні засоби. Охарактеризовано принципи, якими керуються викладачі на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням в авіаційному закладі вищої освіти. Представлено мультимедійні аудіовізуальні засоби, які використовуються у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням та їх впровадження в навчальний процес з метою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх юристів.

Ключові слова: авіаційні заклади вищої освіти, здобувачі юридичної освіти, дистанційне навчання, комунікативна компетентність.

Lomakina M. Ye., Tsarova L. V. Peculiarities of learning foreign language by professional direction for legal education applicants in aviation higher educational establishments

The article deals with some of the main features of studying a foreign language by professional direction for legal education applicants in aviation higher educational establishments. Research and publications of both Ukrainian and foreign scientists, which are related to the peculiarities of teaching and learning English at the current stage, have been analyzed. The organization of distance learning in aviation higher educational establishments has been presented. A number of interactive remote technologies and tools have been characterized, which are able to motivate legal education students to independent cognitive activity, contribute to the expansion of knowledge and mastery of

sustainable skills in all types of communication. CASE technology has been presented as one of the most common distance learning technologies. A variety of educational platforms has been offered, which gives legal education students the opportunity to perform practical tasks and teachers to receive feedback. It has been emphasized that only authentic English-language auditory, visual and audio-visual aids are used in Foreign Language by Professional Direction course. The principles that are guided by teachers of Foreign Language by Professional Direction course in aviation higher educational establishments have been characterized. Multimedia audiovisual tools have been presented. They are used in the process of learning Foreign Language by Professional Direction and their introduction into the educational process with the aim of forming the foreign language communicative competence of future lawyers.

Key words: aviation higher education establishments, legal education applicants, distance learning, communicative competence.

Вступ. Мовна підготовка в авіаційному закладі вищої освіти (ЗВО) передбачає формування стійких та міцних навичок володіння іноземною мовою в межах професійної діяльності та комунікації. Оскільки основною іноземною мовою для ЗВО авіаційного профілю є англійська мова, то будемо в цьому контексті розглядати саме її, тому що формування мовної компетентності необхідного рівня для авіаційних фахівців у всіх сферах діяльності зумовлено вимогами Стандарту Міжнародної організації цивільної авіації (ІКАО), що має сприяти ефективному здійсненню професійної комунікації. Що стосується майбутніх юристів, то це саме та категорія професіоналів, чия щоденна робота пов'язана з обробкою правової інформації, аналізом та комунікацією. Цілком очевидно, що вдалий кар'єрний шлях юриста безпосередньо залежить від його здатності спілкуватися з учасниками правовідносин, підвищувати свою кваліфікацію та обмінюватись досвідом з іноземними колегами. Цілком зрозуміло, що комунікативна компетентність здобувачів юридичної освіти означає вміння успішно використовувати мову для спілкування, володіти нормами сучасної літературної мови та професійно спрямованого мовлення [1].

Більше того, Верховною Радою України 22 листопада 2023 р. було прийнято за основу проєкт Закону «Про застосування англійської мови в Україні» (реєстр. №9432), який був внесений Президентом України В. Зеленським. Метою такої ініціативи є розширення застосування англійської мови в публічних сферах суспільного життя та створення сприятливих умов для її опанування громадянами України. Також законопроєктом передбачається офіційно закріпити статус англійської мови як

однієї з мов міжнародного спілкування в Україні, визначити категорії посад, кандидати на які зобов'язані володіти англійською мовою, унормувати особливості застосування англійської мови в роботі органів державної влади та різних сферах суспільного життя [2].

У цьому контексті, беручи до уваги викладене, вкрай важливим є дослідження особливостей навчання іноземної мови за професійним спрямуванням здобувачів юридичної освіти в авіаційних закладах вищої освіти.

Матеріали та методи. Для успішного досягнення поставленої нами мети було розглянуто та проаналізовано дослідження та публікації українських й іноземних науковців, пов'язані з особливостями викладання та навчання англійської мови на сучасному етапі. Окремі особливості, такі як візуальні та аудіовізуальні засоби навчання, розглядали науковці А. М. Гуржій, В. П. Коцур, В. П. Волинський, В. В. Самсонов [3]. Л. В. Волошинова досліджувала сучасні аудіовізуальні технології у вивченні іноземної мови [4]. Британський науковець М. Allan досліджував навчання іноземної мови за допомогою відео [5]. Al-Maqtri займався дослідженням стосовно електронного навчання та CASE-технологій [6]. Однак всі перелічені вище дослідження не охоплюють ту кількість публікацій, які з'явилися останнім часом.

Метою статті є розгляд та визначення основних особливостей навчання іноземної мови за професійним спрямуванням здобувачів юридичної освіти в авіаційних закладах вищої освіти.

Результати. Сьогодні в умовах воєнного стану, зумовленого широкомасштабним вторгненням росії на Україну, особливої актуальності набуває проблема організації навчання в дистан-

ційному або змішаному режимі в закладах освіти різних рівнів, зокрема в авіаційному ЗВО. Наразі пріоритетною формою організації навчання іноземних мов є дистанційна, ефективність якої визначається тим, наскільки вона здатна мотивувати здобувачів вищої освіти до самостійної пізнавальної діяльності, сприяє розширенню знань та оволодінню стійкими вміннями в усіх видах мовлення. На сьогодні формою організації навчання у Львівській академії Національного авіаційного університету є дистанційна, тому виникла потреба в дослідженні сучасних технологій для проведення занять саме за такою формою. Як свідчить досвід, інтерактивні дистанційні технології та засоби, що активізують творчість, передбачають критичну оцінку певних подій і висловлення власного погляду на них, системно презентують лексичний і граматичний матеріал, є цікавими для майбутніх юристів. Таким потенціалом відзначаються інформаційно-комунікаційні технології, володіння якими значно розширює можливості особистості та її індивідуальну ефективність. Нині для результативного впровадження інформаційно-комунікаційних технологій викладач ЗВО має вміти оперувати інформацією, обирати найкращі засоби її презентації майбутнім фахівцям, взаємодіяти з ними за умов відсутності безпосереднього контакту, розширювати власні знання про особливості функціонування загального інформаційного простору, інформаційні ресурси як засоби формування компетентностей майбутніх фахівців, у нашому випадку, саме комунікативної компетентності майбутніх здобувачів юридичної освіти у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням в авіаційному ЗВО.

В умовах сьогодення оволодіння англійською мовою як засобом комунікації та набуття професійно спрямованої іноземної компетентності для успішного виконання подальшої професійної діяльності є метою навчання іноземної мови в авіаційних ЗВО. Це вимагає від сучасної освіти реалізації навчання, яке дозволить майбутньому юристу сформулювати стійку мотивацію як до навчання в цілому, так і до вивчення іноземних мов зокрема. Тож сьогодні, в умовах дистанційного навчання, проблема використання інформаційно-комунікаційних технологій

навчання, а саме мультимедійних аудіовізуальних засобів у процесі вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням, є актуальною, а їх впровадження в навчальний процес має бути ефективним з метою формування іноземної комунікативної компетентності майбутніх юристів.

До найбільш поширених дистанційних технологій навчання відносять: CASE-технології, представлені у вигляді книжкового навчально-практичного посібника, що містить матеріал з дисципліни, необхідну кількість контрольних завдань для самоперевірки, а також аудіо та відео додатки; мультимедійні технології, в яких основні носії інформації – навчальні курси на CD-ROM, інтерактивні підручники з мультимедійними вправами, призначені для вивчення на домашньому або офісному комп'ютері; мережеві технології, за якими процес навчання здійснюється за допомогою звернення до навчального сервера за допомогою телекомунікаційного доступу [7]. Розрізняють три основних види дистанційного навчання іноземної мови: аудіосемінари, відеосемінари (телезаняття) і навчання через комп'ютерну телекомунікаційну мережу. Безперечно, що аудіо- і відеосемінари – це найдоступніші, найпоширеніші види дистанційного навчання [8, с. 20].

Специфіка предмета «Іноземна мова за професійним спрямуванням» співвідноситься зі специфікою дистанційного навчання, основними особливостями якого є мережева (віддалена) взаємодія всіх учасників навчального процесу і порівняно більший обсяг самостійної роботи, що проводиться в режимі «online»; інтерактивність; відбір і структурування навчального матеріалу (автентичні тексти); педагогічні технології та ін. [6, с. 650]. Для онлайн-уроків з англійської мови використовуються різні платформи. Серед них Zoom, Google Meet, Skype, YouTube і багато інших. Запропоновані навчальні платформи дають можливість виконувати практичні завдання і отримувати зворотний зв'язок.

Сьогодні на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням в авіаційному ЗВО ми керуємось наступними принципами, обґрунтованими в роботах G. Stockwell:

1. Інтерактивність – один з ефективних принципів навчання, в якому використовується інтерактивність між викладачами та здобувачами вищої освіти або лише серед здобувачів вищої освіти. 2. Зацікавленість – здобувачі вищої освіти виявляють інтерес до розробки власного контенту. 3. Комунікативна спрямованість – навчання базується на основі соціальної та навчальної комунікації, у якій викладач і здобувач вищої освіти – рівноправні партнери. 4. Актуальність – навчальні матеріали (тексти, аудіо та відео, комп'ютерні програми тощо) мають відповідати рівню знань здобувачів вищої освіти. 5. Розвивальний – під час навчання лексичний і граматичний матеріал цілеспрямовано не вивчається. 6. Спонтанність – роль викладача полягає в оптимізації навчання іноземної мови за рахунок акцентування уваги на окремих моментах. 7. Право голосу – на занятті кожен здобувач вищої освіти має право голосу незалежно від знань і переконань. 8. Розширення прав і можливостей – автентичні матеріали можуть бути використаними здобувачами вищої освіти й викладачами. 9. Критичне використання – викладачі та здобувачі вищої освіти повинні використовувати опубліковані матеріали та навчальну літературу, що відповідають цілям і завданням навчання [9].

Науковці приділяють значну увагу використанню аудіовізуальної навчальної інформації на заняттях, приходячи до висновку, що аудіовізуальні засоби, а саме фільми й відеозаписи, забезпечують мимовільну увагу майбутніх фахівців і запам'ятовування, особливо, якщо їх зміст пов'язаний із їх попереднім досвідом та раніше засвоєними знаннями [10]. Л. В. Волошинова, розглядаючи роль аудіовізуальних мистецтв у навчально-виховному процесі, стверджує, що використання автентичних кіно- й відеозаписів позитивно впливає на оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями з практичного курсу іноземної мови, включаючи фахову лексику [4].

У праці А. М. Гуржій [3], яка вивчала застосування візуальних і аудіовізуальних засобів під час навчання іноземної мови, зазначено, що мультимедіа на заняттях можна використовувати як наочну опору для пояснення зв'язків

між явищами та процесами, що вивчаються; для полегшення доступності навчання, його індивідуалізації й інтенсифікації; активізації емоцій та інтересу здобувачів вищої освіти; як основу для обговорення, а також для урізноманітнення форм проведення занять.

До мультимедійних засобів навчання відносяться: візуальні, аудіовізуальні й аудитивні. Зміст кожного типу розкривається за допомогою аналізу способу донесення навчальної інформації до тих, хто навчається, й способу її сприйняття реципієнтами. У межах нашого дослідження ми детальніше розглянемо особливості аудіовізуального засобу.

Використання аудіовізуального методу означає синхронне використання візуальних і аудитивних компонентів на основі ретельно відібраного ситуативного та мовленнєвого матеріалу, основою якого є широке залучення аудіовізуальних засобів. Базою аудіовізуального методу, який виник ще в 60-ті роки ХХ ст., було комунікативне навчання на усній основі, що для нас є вкрай важливим для мовленнєвої підготовки авіаційних фахівців. Усі інші цілі (освітня, виховна, розвиваюча) реалізуються у процесі здійснення цієї головної мети [4, с. 23].

Аудіовізуальні засоби навчання поєднують особливості передачі навчальних даних через комбінацію способів аудитивних та візуальних засобів навчання, тобто за допомогою одночасного задіяння зорових і слухових аналізаторів. Аудіовізуальними засобами є кінофільми, кінофрагменти, озвучені відеозаписи тощо [3, с. 3]. Особливим за своєю природою є відео, оскільки воно уможливорює поєднання зорових і звукових образів у типових умовах, пропонує студентам мовленнєву ситуацію, в якій вони мають можливість стати активними учасниками комунікації з допомогою викладача [5]. Виділяють такі види відеофонограм: спеціально підготовлені з навчальною метою; навчальні відеофонограми, що вимагають адаптації до етапу навчання; телекурси, мультимедійні курси; художні і документальні фільми [11, с. 116–117].

Застосування аудіовізуальних мистецтв на заняттях із іноземної мови за професійним спрямуванням уможливорює розвиток складо-

вих іншомовної комунікативної компетентності, а саме різних видів активного мислення (образного, логічного, творчого і асоціативного); навичок сприймання, інтерпретації, аналізу таких видів інформації, як вербальна, візуальна, аудитивна, аудіовізуальна; засвоєння медіамови та навичок її використання під час сприймання творів екранних традиційних мистецтв та інших засобів масової інформації; потребу у вербальному спілкуванні [4, с. 99].

На заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням використовуються виключно автентичні англійські аудитивні, візуальні й аудіовізуальні засоби. Під час перегляду відео пропонується не лише зорова і слухова наочність, але й автентична мовна наочність, що й визначає лінгвістичні основи її використання.

Висновки. Таким чином, в умовах дистанційного навчання використання мультимедіа у процесі вивчення іноземної мови за

професійним спрямуванням є актуальним та ефективним для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх юридичних фахівців в авіаційній галузі, яка є важливою складовою їхньої професійної компетентності.

Теоретичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні використання сучасних дистанційних інформаційно-комунікаційних технологій навчання, а саме мультимедійних аудіовізуальних засобів, на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням в авіаційному ЗВО з метою формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів юридичної освіти. Результати проведеного нами дослідження можуть мати безпосереднє відношення до практики організації процесу формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх здобувачів юридичної освіти в умовах дистанційного навчання та позитивно впливати на рівень навчальної та виховної роботи в авіаційному ЗВО.

Література

1. Nyssanova S., Bakhshatova G. Communicative competence of students of legal specialties. URL: <http://internationalconference.ru/images/PDF/2016/22/communicative-competence-of-students.pdf> (дата звернення: 27.05.2024).
2. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/244078.html> (дата звернення: 28.05.2024).
3. Гуржій А. М., Коцур В. П., Волинський В. П., Самсонов В. В. Візуальні та аудіовізуальні засоби навчання : навч. посіб. Київ : Ін-т педагогіки АПН України, Наук.-метод. центр орг. розробки та вир-ва засобів навчання, 2003. 173 с.
4. Волошинова Л. В. Сучасні аудіовізуальні технології у вивченні іноземної мови : наук.-метод. посіб. Київ : Знання України, 2007. 152 с.
5. Allan M. Teaching English with Video. London : Longman, 1985. 128 p.
6. Al-Maqtri. How effective is e-learning in teaching English? A case study. *Journal of Education and Human Development*. 2014. Vol. 3. No. 2. Pp. 647–669.
7. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник НАДУ*. 2015. № 2. С. 19–28.
8. Huang Q. Analysis of the pros and cons of students' online courses during the epidemic and the prospects for the development of English online platform in secondary vocational school. *Education Reform and Development*. 2020. Vol. 2. No. 1. Pp. 17–21.
9. Stockwell G. Using mobile phones for vocabulary activities: Examining the effect of the platform. *Language Learning & Technology*. 2010. 14 (2). Pp. 95–110.
10. Чашко Л. Б. Аудіовізуальна навчальна інформація на уроках. *Педагогіка і психологія*. 1999. № 1 (22). С. 51–57.
11. Шмирова О. В. Педагогічні умови використання аудіовізуальних засобів навчання іноземної мови у професійній підготовці менеджерів-аграріїв : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2004. 22 с.

References

1. Nyssanova, S., & Bakhshatova, G. Communicative competence of students of legal specialties. Retrieved from: <http://internationalconference.ru/images/PDF/2016/22/communicative-competence-of-students.pdf> (Date requested: 27.05.2024).

2. Proekt Zakonu pro zastosuvannya anhliiskoi movy v Ukraini [Draft Law on the Use of the English Language in Ukraine]. Retrieved from: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/244078.html> (Date requested: 28.05.2024) [in Ukrainian].
3. Hurzhii, A.M., Kotsur, V.P., Volynskiy, V.P., & Samsonov, V.V. (2003). *Vizualni ta audiovizualni zasoby navchannia [Visual and audiovisual teaching aids]* : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. Kyiv : In-t pedahohiky APN Ukrainy, Nauk.-metod. tsentr orh. rozrobky ta vyr-va zasobiv navchannia, 173 s. [in Ukrainian].
4. Voloshynova, L.V. (2007). *Suchasni audiovizualni tekhnolohii u vyvchenni inozemnoi movy [Modern audiovisual technologies in foreign language learning]* : nauk.-metod. posib. Kyiv : Znannia Ukrainy, 152 s. [in Ukrainian].
5. Allan, M. (1985). *Teaching English with Video*. London : Longman, 128 p.
6. Al-Maqtri (2014). How effective is e-learning in teaching English? A case study. *Journal of Education and Human Development*. Vol. 3. No. 2. Pp. 647–669.
7. Surmin, Yu.P. (2015). Keis-metod: stanovlennia ta rozvytok v Ukraini [Case method: formation and development in Ukraine]. *Visnyk NADU*. № 2. S. 19–28 [in Ukrainian].
8. Huang, Q. (2020). Analysis of the pros and cons of students' online courses during the epidemic and the prospects for the development of English online platform in secondary vocational school. *Education Reform and Development*. Vol. 2. No. 1. Pp. 17–21.
9. Stockwell, G. (2010). Using mobile phones for vocabulary activities: Examining the effect of the platform. *Language Learning & Technology*. 14 (2). Pp. 95–110.
10. Chashko, L.B. (1999). Audiovizualna navchalna informatsiia na urokakh [Audiovisual educational information in lessons]. *Pedahohika i psykhologhiia*. № 1 (22). S. 51–57 [in Ukrainian].
11. Shmyrova, O.V. (2004). Pedahohichni umovy vykorystannia audiovizualnykh zasobiv navchannia inozemnoi movy u profesiinii pidhotovtsi menedzheriv-ahraryiv [Pedagogical conditions for the use of audiovisual means of foreign language learning in the professional training of agricultural managers]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Kyiv, 22 s. [in Ukrainian].